

S.M. HONORATA TYPAŃSKA

KSIĄDZ PROF. REMIGIUSZ SOBAŃSKI ZA GRANICĄ

W literaturze zagranicznej pisze się czasem o kanonistycznej szkole polskiej związanej z nazwiskiem ks. prof. Sobańskiego¹. Mowa o „szkole polskiej” to chyba przesada, bo w piśmiennictwie polskim nie ma zbyt wielu publikacji podejmujących problematykę stanowiącą główny nurt prac ks. Sobańskiego². Trzeba więc przyjąć, że wzmianki takie to domniemanie wyprowadzone z odpowiedniej liczby problemowo zwartych prac jednego autora. A ponieważ trudno przypuszczać, by autorzy dopatrujący się polskiej szkoły czytali polskie prace ks. prof. Sobańskiego, trzeba przyjąć, że opierają się na jego obcojęzycznych publikacjach. Stwierdza się zresztą, że jest on najczęściej cytowanym autorem polskim³.

Publikacje zagraniczne Księdza Profesora są wykazane w drukowanej bibliografii w niniejszym numerze „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych”. Poniżej zreferujemy jego wystąpienia zagraniczne: 1) na wielkich kongresach naukowych, 2) na konferencjach i sympozjach naukowych, 3) na uniwersytetach europejskich, 4) podczas międzynarodowych spotkań poświęconych zagadnieniom bieżącym.

Pierwszy poważny występ zagraniczny ks. Sobańskiego miał miejsce podczas Międzynarodowego Kongresu Kanonistyczno-Pastoralnego Roku Jubileuszowego 1975 w Rzymie⁴. Temat Kongresu brzmiał: „Ius Ecclesiale et ministerium reconciliationis”. Księdzu Remigiuszowi Sobańskiemu powierzono wtedy wygłoszenie pierwszego z czterech głównych referatów: „De constitutione Ecclesiae et natura iuris in Mysterio Divino intelligendis”⁵.

W r. 1973 ks. prof. Sobański został przyjęty do Międzynarodowego Stowarzyszenia Kanonistów (Societas Internationalis Studio Iuris Canonici promovendo), w latach 1980–1990 należał do zarządu. Pierwszorzę-

¹ „La Scuola polacca e Sobański, che ne è tra i più autorevoli rappresentanti” – P. A. d’Avack, *Trattato di diritto canonico*, Milano 1980, 36; E. Molano, *Introducion al estudio del Derecho Canonico y del Derecho Eclesiastico del Estado*, Barcelona 1984, 46.

² Łatwo to stwierdzić chociażby przeglądając „Bibliografie...” (patrz bibliografie w wykazie literatury).

³ „Le représentant polonais le plus cité dans la communauté scientifique de l’Eglise catholique romaine est sens conteste (...) Remigiusz Sobański” – H. Kahler, J. Schmitz-Wienke, *Le droit canonique en Pologne*, „Praxis Juridique et Religion” 4 (1987) n. 1, 77.

⁴ *Annus Jubilaei 1975. Congressus Canonisticus-Pastoralis Internationalis Romae* 27 sept. – 2 oct. 1975.

⁵ Ogłoszony drukiem w: *Mon. Eccl.* 100 (1975) 269–294; Wersja polska w: *Kościół – jego konstytucja i prawo w tajemnicy zbawienia*, „Analecta Cracoviensia” 8 (1976) 217–246.

nym celem stowarzyszenia jest organizowanie „wielkich” kongresów prawa kanonicznego.

Ks. prof. R. Sobański brał w nich udział począwszy od trzeciego, który odbył się w dniach 10–15.10.1976 r. w Pamplonie, a poświęcony był problemowi normy kanonicznej. Przedłożył tam referat „Recht und Freiheit des in der Taufe wiedergeborenen Menschen”⁶. Na kolejnym, czwartym kongresie 6–11.10.1980 r. we Fryburgu Szwajcarskim znów wystąpił z wiodącym referatem: „Ökumenismus und Verwirklichung der Grundrechte der Getauften”⁷.

Podczas piątego kongresu 19–26.8.1984 r. w Ottawie prowadził jedną z grup roboczych z referatem „L’ecclésiologie du nouveau Code de Droit Canon”⁸. Na następnym, szóstym kongresie 14–19.9.1987 r. w Monachium przypadło mu wygłosić jeden z głównych referatów: „Verbandsgewalt und Jurisdiktionsgewalt”⁹. Na kongres zwołany z okazji 200-lecia Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Gregoriańskiego (14–19.2.1977) w Rzymie przygotował referat „De theologicis et sociologicis principis theoriae iuris ecclesialis elaborandae”¹⁰.

Podczas międzynarodowego sympozjum poświęconego naturze i przeszłości konferencji biskupich (3–8.1.1988 w Salamance) powierzono mu referat „La théologie et le statut juridique des conférences épiscopales au Concile Vatican II”¹¹.

Organizatorzy międzynarodowego sympozjum w dziesięciolecie ogłoszenia KPK 83 (19–24.4.1993 w Watykanie) prosili go o opracowanie tematu „Charismata et legislatio canonica”¹².

Wygłoszenia programowego referatu podjął się na kongresie poświęconym „kanonistyce drugiej połowy XX w.” (13–16.11.1996 w Rzymie). Temat referatu brzmiał: „Immutabilità e storicità del diritto della Chiesa: diritto divino e diritto umano”¹³.

⁶ Drukowany w: *La norma en el Derecho Canonico. Actas del III Congreso Internacional de Derecho Canonico...*, Pamplona 1979, I, 877–896. Przedruk w: *Theol. Jahrbuch* 1979, 256–276. Wersja polska: *Prawo i wolność osoby odrodzonej we chrzcie*, Pr. Kan. 20 (1977) n. 3–4, 47–65.

⁷ Druk w: *Les Droits Fondamentaux du Chretien dans l’Eglise et dans la Société. Actes du IVe Congres International de Droit Canonique...*, Fribourg–Freiburg–Milano 1981, 713–737.

⁸ Druk w: *Le nouveau Code de Droit Canonique. Actes de Ve Congres international de droit canonique...*, Ottawa 1986, 243–270. Wersja polska: *Eklezjologia nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, Pr. Kan. 28 (1985) nr 1–2, 3–38.

⁹ Druk w: *Das konsoziative Element in der Kirche. Akten des VI. Internationalen Kongresses für kanonisches Recht...*, St. Ottilien 1989, 223–241. Wersja włoska: *La potestà dei moderatori delle associazioni ecclesiali*, „Monitor Ecclesiasticus” 113 (1988) 525–540. Skrócona wersja polska: *Władza moderatorów stowarzyszeń kościelnych*, Pr. Kan. 31 (1988) nr 3–4, 3–14.

¹⁰ Druk w: „Periodica” 66 (1977) 657–681. Wersja polska: *O teologicznych i socjologicznych przestankach teorii prawa kościelnego*, „Analecta Cracoviensia” 10 (1978) 369–386.

¹¹ Druk w: *Les conférences épiscopales...*, Paris 1988, 99–146, oraz przekłady angielski, hiszpański i włoski (patrz bibliografia). Streszczenie niemieckie *Der Entwurf der römischen Bischofskongregation im Licht der Konzilsdebatte des II. Vaticanums*, w: *Die Bischofskonferenz. Theologischer und juristischer Status*, Düsseldorf 1989, 36–43.

¹² Druk w: *Ius in vita et in missione Ecclesiae*, Città del Vaticano 1994, 75–90. Wersja polska: *Charyzmat i norma kanoniczna*, „Studia Warmińskie” 31 (1994) 65–79.

¹³ Druk w: „Ius Ecclesiae” 9 (1997) 19–43. To samo w: *Metodo, fonti e soggetti del diritto ca-*

Ks. Sobański wielokrotnie uczestniczył czynnie w cyklicznych konferencjach urządzanych przez Evangelische Forschungsgemeinschaft w Heidelbergu oraz w odbywających się dwa razy w roku konferencjach niemiecko-polskich w Berlinie. Szereg spośród wygłoszonych czy to w Heidelbergu, czy to w Berlinie referatów ukazało się drukiem¹⁴.

Ks. Sobański głosił wykłady i prowadził seminaria na wielu uniwersytetach europejskich. W semestrze letnim 1985 był zatrudniony jako Gastprofessor na Uniwersytecie Jana Gutenberga w Moguncji. Wygłoszone tam wykłady ukazały się drukiem¹⁵. Seminaria prowadził również na uniwersytecie wiedeńskim¹⁶ i turyńskim¹⁷.

Do wygłoszenia jednego względnie kilku wykładów zapraszały go uniwersytety: Bari, Bonn, Fryburg Bryzg., Fryburg Szwajc., Graz, Moguncja, Monachium, Pamplona, Praga, Ratyzbona, Salzburg, Tybinga, Utrecht, Wiedeń. Prawie wszystkie wygłoszone tam wykłady ukazały się drukiem w czasopiśmie zagranicznych lub w wydawnictwach zbiorowych¹⁸. Ponadto uczestniczył w spotkaniach i dyskusjach na uniwersytetach w Angers, Bejrucie, Eichstätt, Lionie, Lizbonie, Louvain-la-Neuve, Madrycie, Mediolanie, Paryżu i Toronto. Jego kontakty z niektórymi z tych uniwersytetów musiały być bardzo żywe, skoro w nocy prezentującej go pod jednym z artykułów redakcja napisała, że jest profesorem uniwersytetu w Monachium¹⁹.

Z dostępnych publikacji wynika, że wykłady głosił na konferencjach urządzanych przez niemieckie – katolickie i ewangelickie – akademie (Monachium, Mülheim, Stuttgart, Hofgeismar), przez (niekanonistyczne) stowarzyszenia naukowe, a po r.1989 także przez instytucje czy organizacje

nonico, Città del Vaticano 1999, 464–486 (wersja polska: *Niezmiennność i historyczność prawa w Kościele. Prawo Boże i prawo ludzkie*, Pr. Kan. 40 (1997) n. 1–2, 23–44).

¹⁴ *Der Mensch – Subjekt der Rechte und der Pflichten in der kirchlichen Gemeinschaft*, Coll. Theol. 48 (1978) f. spec., 151–173 (wersja polska: *Człowiek – podmiot praw i obowiązków we wspólnocie Kościoła*, w: *Człowiek we wspólnocie Kościoła*, red. L. Balter, Warszawa 1979, 66–86); *Die methodologische Lage des katholischen Kirchenrechts*, Archiv f. kath. Kirchenrecht 147 (1978) 345–376 (wersja polska: *Sytuacja metodologiczna prawa kościelnego*, Pr. Kan. 22 (1979) n. 1–2, 3–22); *Geist und Funktion des Kirchenrechts*, Archiv f. kath. Kirchenrecht 151 (1982) 369–394 (wersja polska: *Duch i funkcja prawa kościelnego*, Pr. Kan. 27 (1984) n. 1–2, 15–39); *Das Gesetz im Dienst der Liebe (Erwägungen zur Eigenart des Kirchenrechts)*, w: *Ministerium Iustitiae. Festschrift für H. Heinemann...*, Essen 1985, 27–34; *Erwägungen zum Ort des Kirchenrechts in der Rechtskultur*, Archiv f. kath. Kirchenrecht 155 (1986) 3–15; *Bemerkungen zur Theorie des Kirchenrechts*, Zeitschr. f. evang. Kirchenrecht 32 (1987) 535–545; *Zum Dialog Kirchenrecht – Theologie*, w: *Zugänge zum „Recht der Gnade“ Studien zu Kirchenrecht und Theologie II*, Heidelberg 1990, 123–130.

¹⁵ *Grundlagenproblematik des katholischen Kirchenrechts*, Wien–Köln 1987.

¹⁶ *Der neue Codex des kanonischen Rechts als ein kirchliches und rechtliches Ereignis*, Österr. Archiv. f. Kirchenrecht 31 (1985) 5–24 (wersja polska: *Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego jako zjawisko kościelne i prawne*, w: *Duszpasterstwo w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, Warszawa 1985, 24–43).

¹⁷ *Diritto canonico e cultura giuridica*, w: *Scienza giuridica e diritto canonico*, Torino 1990 123–150 (wersja polska: *Prawo kanoniczne a kultura prawna*, Pr. Kan. 35 (1992) nr 1–2, 15–33).

¹⁸ Patrz bibliografia.

¹⁹ „Communio” (ed. włoska) 36 (1977) 81.

zajmujące się sprawami międzynarodowymi²⁰, wśród nich wystąpienie podczas konferencji zwołanej w Budapeszcie 26–28.5.1993 przez wice-premiera Węgier czy na spotkaniu z parlamentarzystami Republiki Czech²¹. Dzięki zaproszeniu ze strony różnych organizacji słuchano go także w mniejszych miejscowościach, takich jak, Canterbury, Chiavari, Fulda, Mödling, Monopoli, Rieti, Santiago de Compostela, Vlotho.

Tematy zagranicznych wystąpień i publikacji świadczą, że dotyczyły one – zwłaszcza przed r. 1990 – podstawowych zagadnień prawa kościelnego, mianowicie pytania o miejsce, sens i rolę prawa w Kościele oraz pytania o jego „prawną” jakość. Wystąpienia ks. Profesora wiązały się z jego wiodącą tezą, iż prawo kościelne ma swe podstawy w samej tajemnicy Kościoła, jest ono oryginalną, autentyczną rzeczywistością Kościoła, tak jak go pojmujemy w wierze, a nie jakiegoś bytu przełożonego w kategorii filozoficzno-społeczne. Wynikający stąd metodologiczny wniosek to ten, że poznanie prawa kościelnego nie może obejść się bez myślenia teologicznego, jego przedmiotem jest Kościół, a nie tylko jego zewnętrzne struktury. To stanowisko spotkało się z czy to aprobującą czy to polemiczną reakcją, czy to biorąc pod uwagę poglądy ks. prof. Remigiusza Sobańskiego indywidualnie²², czy to łącznie z innymi autorami o zbliżonych poglądach, jak E. Corecco, A. M. Rouco Varela czy W. Aymans²³.

Swoją wizję prawa kościelnego i drogę, na jakiej ona się kształtowała, przedstawił w wykładzie wygłoszonym na uniwersytecie w Bonn 16.5.1992 z okazji nadania mu tytułu doktora honoris causa²⁴. Wspomina tam początki swej pracy dydaktycznej w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w r. 1958. Jak wyznaje, trudno było młodemu wykładowcy prawa kościelnego oprzeć się wrażeniu, że w tym wykładzie ginie Kościół: czyżby różnica między prawem kościelnym a świeckim polegała tylko na inaczej zwących się instytucjach? Czyżby prawo w Kościele należało postrzegać jako „wymóg organizacyjny nieodzowny zawsze w życiu społecznym, jako środek konieczny ze względu na ludzką słabość, jako namiastkę Ewangelii, jako gwarancję minimum tożsamości, jako warunek niezależności i społecznej doskonałości”?²⁵

Teza, którą uzasadniał, rozwijał i aplikował, brzmi, iż prawo Kościoła jest uzasadnione samą jego istotą i zakorzenione w samym misterium²⁶.

²⁰ Np. *Questions pour l'Eglise en Pologne*, „Etudes” 375 (1991) n. 3, 247–251 oraz artykuły w jęz. niemieckim z lat 1995–2000 dotyczące stosunków Kościół–państwo czy Kościół a zjednoczenie Europy – p. bibliografia.

²¹ *Teoretické základy a praktické uskutečňování vztahu státu a církve v některých evropských zemích*, „Revue Cirkevního Práva” (1996) n. 4.

²² Patrz bibliografia przedmiotowa.

²³ Np. C h r. K u h n, *Die theologische Begründung des Kirchenrechts*, Budapest 1991.

²⁴ *Das Recht im Kirchenrecht*, Archiv f. kath. Kirchenrecht 161 (1992) 103–114 (wersja polska: *Prawo w prawie kościelnym*, Wiad. Diec. 60 (1992) 325–334. To samo: Pr. Kan. 36 (1993) n. 1–2, 7–17).

²⁵ *Prawo w prawie kościelnym*, Pr. Kan. 36 (1993) nr 1–2, 8.

²⁶ Tamże. M. Biskup tak referuje metodologiczne założenia ks. R. Sobańskiego: „chodzi o to, aby eliminując dotychczasową argumentację opartą na filozoficznej, prawno-pozytywistycznej, czy

Za punkt wyjściowy refleksji nad prawem kościelnym przyjmuje tajemnicę Kościoła i wychodząc od prawa kościelnego drogą indukcji wyciąga wnioski dotyczące prawa „w ogóle”. Takie samo ukierunkowanie myślenia stosuje do prawa świeckiego. Nie od idei do rzeczywistości, lecz od rzeczywistości do „idei” Zestawiając tytuły publikacji ks. prof. Sobańskiego, łatwo zauważyć, że tematy „teoretyczne” przeplatają się z „praktycznymi”. Bo to właśnie praktyka „zmusiła” ks. prof. Remigiusza Sobańskiego do zajęcia się teorią prawa kościelnego.